

Uitleg bij de Koran

EDUARD VERHOEF

SKAN DALON
EEN NIEUW SID-PROJECT

Inhoudsopgave

VOORWOORD

INLEIDING

§1	Algemene opmerkingen vooraf	10
§2	Biografische schets van het leven van Mohammed	15
§3	Bismillah	16
§4	Geheimzinnige beginletters	17
§5	Korte bibliografie	17

Toelichting bij

SOERA 1	De opening	21
SOERA 2	De koe	21
SOERA 3	Het geslacht van Imran	37
SOERA 4	De vrouwen	49
SOERA 5	De dis	60
SOERA 6	Het vee	68
SOERA 7	De hoge plaatsen	77
SOERA 8	De buit	87
SOERA 9	Het berouw	92
SOERA 10	Jona	100
SOERA 11	Hoed	107
SOERA 12	Jozef	114
SOERA 13	De donder	119
SOERA 14	Abraham	122
SOERA 15	Al-Hidjr	125
SOERA 16	De bij	130
SOERA 17	De kinderen Israëls	138
SOERA 18	De grot	144
SOERA 19	Maria	151

SOERA 20	Ta ha	155
SOERA 21	De profeten	162
SOERA 22	De bedevaart	168
SOERA 23	De gelovigen	173
SOERA 24	Het licht	178
SOERA 25	De gave des onderscheids	182
SOERA 26	De dichters	186
SOERA 27	De mieren	193
SOERA 28	Het verhaal	198
SOERA 29	De spin	202
SOERA 30	De Romeinen	206
SOERA 31	Loeqman	209
SOERA 32	Het knielen	211
SOERA 33	De partijen	213
SOERA 34	Saba	219
SOERA 35	De schepper	223
SOERA 36	Ya sin	226
SOERA 37	In rijen opgesteld	229
SOERA 38	Sad	234
SOERA 39	De groepen	237
SOERA 40	De gelovige	241
SOERA 41	Ha mim	245
SOERA 42	Het overleg	247
SOERA 43	De versiering	250
SOERA 44	De rook	254
SOERA 45	Het knielen	256
SOERA 46	De zandduinen	258
SOERA 47	Mohammed	260
SOERA 48	De overwinning	264
SOERA 49	De vertrekken	266
SOERA 50	Qaf	268
SOERA 51	Die doen opwaaien	271
SOERA 52	De berg	273
SOERA 53	De ster	275
SOERA 54	De maan	277
SOERA 55	De barmhartige	279
SOERA 56	De grote gebeurtenis	282
SOERA 57	Het ijzer	285
SOERA 58	Het dispuut	287
SOERA 59	Het bijeenbrengen	289
SOERA 60	Zij die ondervraagd wordt	291

SOERA 61	In het gelid	293
SOERA 62	De vrijdag	295
SOERA 63	De huichelaars	296
SOERA 64	Oplichterij	297
SOERA 65	Echtscheiding	298
SOERA 66	Onwettig verklaren	299
SOERA 67	Het koninkrijk	301
SOERA 68	De pen	302
SOERA 69	Het uur van de waarheid	304
SOERA 70	De wegen omhoog	308
SOERA 71	Noach	308
SOERA 72	De geesten	310
SOERA 73	Die zich in kleren hult	312
SOERA 74	Die kleren over zich heen trekt ...	313
SOERA 75	De opstanding	315
SOERA 76	De mens	317
SOERA 77	De gezondenen	318
SOERA 78	De aankondiging	320
SOERA 79	Die zich inzetten	321
SOERA 80	Hij fronste het voorhoofd	323
SOERA 81	Het oprollen	324
SOERA 82	Het breken	325
SOERA 83	Tekortdoen aan anderen	326
SOERA 84	Het splijten	327
SOERA 85	De sterrenbeelden	329
SOERA 86	Die bij nacht verschijnt	330
SOERA 87	De allerhoogste	331
SOERA 88	De verbijsterende dag	332
SOERA 89	De dageraad	333
SOERA 90	De stad	335
SOERA 91	De zon	336
SOERA 92	De nacht	337
SOERA 93	Het morgenlicht	338
SOERA 94	Het openen	338
SOERA 95	De vijg	339
SOERA 96	Het bloedlichaampje	340
SOERA 97	De beslissing	341
SOERA 98	Het duidelijke bewijs	342
SOERA 99	De aardbeving	343
SOERA 100	De snuivende paarden	343
SOERA 101	De catastrofe	344

SOERA 102	Het vermeerderen van bezit	345
SOERA 103	De middagtijd	345
SOERA 104	De lasteraar	346
SOERA 105	De olifant	346
SOERA 106	De Qoerayshieten	347
SOERA 107	De nodige hulp	348
SOERA 108	De overvloed	348
SOERA 109	De ongelovigen	349
SOERA 110	De hulp	349
SOERA 111	Palmvezels	350
SOERA 112	Het ware geloof	350
SOERA 113	Het ochtendgloren	351
SOERA 114	De mensen	351
REGISTER VAN BIJBELTEKSTEN		353
REGISTER		360

Voorwoord

In mijn vertaling van de Koran, die twee jaar geleden verscheen en waarvan door Uitgeverij Skandalon een tweede druk is verzorgd, maakte ik al duidelijk dat bij elk geschrift dat van honderden jaren her dateert, een verklarende toelichting eigenlijk niet mag ontbreken. Op dat moment was ik echter niet in staat om op korte termijn aan die wens tegemoet te komen. De reacties op mijn vertaling en ook de herhaalde vraag om meer uitleg hebben mij toch genoopt om aan dit project voorrang te geven en andere bezigheden opzij te leggen. Wat u nu voor u hebt is niet een uitgebreide wetenschappelijke commentaar waarin alle grammaticale en lexicale problemen worden besproken. Het ging mij er meer om, en naar ik vermoed ligt dat voor de meeste lezers ook zo, dat de achtergrond van allerlei verhalen verduidelijkt wordt, dat namen zo nodig toegelicht worden, en dat lastige verzen indien mogelijk uitgelegd worden. Hiervoor kon ik putten uit het materiaal dat ik verzameld heb tijdens het gezamenlijk lezen van de Koran in Maartensdijk in de jaren 2001-2007, en uit de informatie die ik op het spoor ben gekomen toen ik zelf begon een vertaling van de Koran op papier te zetten. Uiteraard heb ik ook alle vragen en opmerkingen verwerkt die naar boven kwamen tijdens de vele lezingen die ik over dit onderwerp heb gegeven.

Het ordenen en in de computer invoeren van al dat materiaal heb ik met veel genoegen gedaan. Een aantal verhalen kende ik wel, maar sommige waren weer uit mijn herinnering verdwenen. Ook las ik verzen in de Koran die ik toch niet goed begreep, en waar ik weer naar moest kijken. En dan nog blijven er teksten waarvan ik de betekenis niet kon achterhalen. Dat zal wel altijd zo blijven. In elke tekst van eeuwen geleden staan uitspraken die voor ons moeilijk of niet te begrijpen zijn.

Maar het is een uiterst boeiende bezigheid om je te verdiepen in zo'n eeuwenoude traditie, een traditie bovendien waaraan wereldwijd meer dan anderhalf miljard mensen hun hart hebben verpand, een traditie die ook ongeveer een miljoen Nederlanders zien als de basis van hun bestaan.

Op deze plaats wil ik graag Babs Jongman en Kees Stad bedanken. Zij hebben voor Uitgeverij Skandalon de tekst meegelezen en mij voor menige onvolkomenheid behoed. De tekst is er aanzienlijk beter door geworden. Albert Ronhaar ben ik zeer dankbaar voor de wijze waarop hij dit project heeft begeleid.

Maartensdijk, maart 2017

Inleiding

§1 Algemene opmerkingen vooraf

De Koran is geen gemakkelijk boek. Het kost nogal wat tijd voordat men er enigszins mee vertrouwd raakt. Er zijn overigens veel redenen om zich die moeite te getroosten. In Nederland (2016) wonen ongeveer een miljoen medelanders die met de Koran zijn grootgebracht, die zich door de Koran willen laten inspireren en voor wie de Koran de richtinggevende factor in hun leven is. Een andere belangrijke reden om zich met de Koran bezig te houden, is dat de Koran zo evident in het verlengde staat van de joods-christelijke traditie dat het ook daarom heel boeiend is om te zien hoe die traditie een eigen weg is gegaan. Interessant is ook om te zien wat wel en wat niet is overgenomen van die traditie. Ten aanzien van de christologie, de wijze waarop over Jezus wordt gedacht, zou men bijvoorbeeld de stelling kunnen overwegen dat Mohammed aansloot bij een zogenaamde ‘christologie van beneden’, een christologie die minder ‘hoog’ reikte dan de uitspraken van de concilies in de vierde en vijfde eeuw. En daarmee zou Mohammed een getuige kunnen zijn van een oudere christologie dan die welke via die concilies in onze belijdenisgeschriften is terecht gekomen. Maar misschien loop ik hiermee al vooruit op de zaak zelf. Leest u zelf maar en vormt u uw eigen oordeel.¹

Om niet alles bij iedere soera te hoeven herhalen, al is herhaling soms onontkoombaar, wil ik in deze Inleiding enkele zaken aan de orde stellen. Ik houd me meestal aan de zogenaamde traditionele meningen. Niet omdat ik die allemaal zou willen verdedigen, maar omdat het wetenschappelijk onderzoek van de Koran nog zozeer in de kinderschoenen staat dat het ten aanzien van heel veel vragen niet mogelijk is om een min of meer verantwoorde be-

1 Zie bijvoorbeeld soera 5:17.72.

slissing te nemen. Ook in kringen van Moslims wordt steeds vaker de roep gehoord om een wetenschappelijk verantwoorde benadering van de Koran.² En dat acht ik een hoopvolle ontwikkeling. Ten aanzien van de vaststelling van de tekst en ook bijvoorbeeld wat betreft de datering van de soera's moet er nog veel onderzoek gedaan worden voordat een standpunt kan worden ingenomen. De aansluiting bij de traditie is natuurlijk ook een keuze, maar in mijn geval een verlegenheidskeuze, ook een keuze die vooralsnog bij het meerderheidsstandpunt aansluit. De tekst die ik voor mijn vertaling en ook voor deze toelichting heb gebruikt is de zogenaamde Kairo-editie uit 1924. Deze editie wordt op dit moment nog steeds algemeen gebruikt voor het lezen en het bestuderen van de Koran. Allerlei afwijkingen van die editie, varianten die bijvoorbeeld genoemd worden in het *Corpus Coranicum*, worden hier niet besproken.

In deze Inleiding ga ik niet in op allerlei grammaticale en lexicale problemen. Daarvoor zijn allerlei boeken beschikbaar die geschreven zijn door mensen die gespecialiseerd zijn op dat gebied.

Evenmin zal ik het veel voorkomende rijm in de Koran bespreken. Dat rijm is in een vertaling meestal niet goed weer te geven. Het gaat dus verloren en dat is jammer. Maar het kan niet anders. Overigens is er ook ten aanzien van het rijm nog veel onzekerheid. Vaak wordt betoogd dat zelfs uitgangen van bepaalde woorden beïnvloed zouden zijn door de behoefte om dat woord passend te maken bij een bepaald rijm. Dan aarzel ik. Want als de auteur enkel- of meervoud, mannelijk of vrouwelijk of zelfs woordkeus afhankelijk maakt van de behoefte aan rijm, hoe kan ik dan nog weten wat hij eigenlijk wil zeggen? Ook ten aanzien van het gebruik van rijm is er mijns inziens veel meer onderzoek nodig voor er verantwoorde uitspraken over gedaan kunnen worden.

De stijl van de Koran doet ons soms vreemd aan. De zinnen zijn niet altijd afgemaakt. Soms moest ik wel ingrijpen in de tekst teneinde toch een begrijpelijke zin op papier te zetten. Ook zal het de lezer opvallen dat voor ons gevoel vaak heel abrupt van onderwerp wordt gewisseld of dat er grammaticaal een andere woordvoerder wordt opgevoerd. Zo wordt in soera 6:61 eerst over God gesproken, terwijl in het tweede deel van de zin God zelf aan het woord is; vergelijkbaar is 28:59 waar met de woorden 'Hij', 'Mijn' en 'Wij' steeds op God gedoeld wordt. In 5:12 volgt op de door God gesproken

2 Zie de bibliografie voor het uiterst boeiende artikel van Mezdi Azaies waarin het huidige onderzoek van de Koran wordt beschreven. Azaies stelt met spijt vast dat er nog steeds geen tekstkritische uitgave van de Koran is en dat daardoor veel onderzoek belemmerd wordt. Anderzijds wijst hij op hoopgevende ontwikkelingen betreffende de bestudering van de Koran in Moslimkringen.

zinsnede ‘Wij deden twaalf leiders uit hun midden opstaan’ de inleidingsformule ‘En God zei’, terwijl in de eerste zin God ook al woordvoerder is. In soera 11:79-81 wordt met het persoonlijk voornaamwoord ‘zij’ eerst bedoeld op de volksgenoten van Lot, maar in vers 81 worden zonder nadere aanduiding de gasten van Lot met hetzelfde voornaamwoord aangeduid. De overgang van het meervoud ‘Wij’ naar het enkelvoud ‘Ik’, terwijl het beide keren om God gaat, bijvoorbeeld in soera 7:182-183 is voor ons gevoel al evenzeer merkwaardig. De tekst is overigens wel duidelijk. De vraag komt ook op wie nu eigenlijk het woord voert. Als in een zin ‘Wij’, dus met een hoofdletter, voorkomt is het duidelijk dat God zelf spreekt. Maar op andere plaatsen lijkt er een verteller te spreken. En na het veelvuldige ‘zeg’ wordt een uitspraak geformuleerd die Mohammed moet doorgeven. Maar vaak is het niet geheel duidelijk wie een bepaalde zinsnede uitspreekt tenzij men vanuit het traditionele standpunt meent dat het God is die de gehele Koran aan Mohammed heeft doorgegeven. Dezelfde vraag kan ook gesteld worden ten aanzien van de geadresseerden. Tot wie worden de woorden gericht? Soms hebben uitspraken duidelijk betrekking op de Mekkanen, andere keren zijn het de inwoners van Medina tot wie gesproken wordt, maar soms ook is het niet met zekerheid uit te maken voor wie bepaalde zinsneden bedoeld zijn.

Bij voorbaat wil ik ook al zeggen dat de Koran een liturgische tekst is, bedoeld om te reciteren. ‘De Koran’ betekent letterlijk ‘het reciet’, de te reciteren tekst. De keren dat in een soera gesproken wordt over ‘de Koran’ gaat het uiteraard niet over de afgesloten verzameling van openbaringen, maar wordt bedoeld op de op dat moment reeds geopenbaarde tekst. Het is zeer wel mogelijk dat in de Koran liturgische teksten zijn terug te vinden die eerder in joodse of christelijke kringen al functioneerden. En in liturgische teksten wordt vaak herhaald. Dat komt u dus ook in de Koran tegen. Allerlei figuren uit Oude en Nieuwe Testament komen verspreid over de gehele Koran vele malen voor. Veel verhalen, bijvoorbeeld over Noach, Abraham en Lot worden meer dan eens verteld. En soera 55 bijvoorbeeld lijkt met het steeds terugkerende refrein op psalm 136. Uitspraken over wat God van de mens verwacht, vindt u in vrijwel alle soera’s alsmede woorden over de te verwachten beloning voor goed gedrag en over de straf voor wie niet wil luisteren.

Een andere opmerking vooraf. Eerder zei ik al dat bij een vertaling elementen verloren gaan. Dat kan ook niet anders. Het is onmogelijk om een woord met alle nuances in de betekenis ervan, in de doeltaal weer te geven met een woord dat daaraan voldoet. Het is zelfs zo dat reeds een mondeling overgeleverde tekst ‘verarmt’ als die wordt opgeschreven. De intonatie, de nadruk, luid of minder luid gesproken, de gelaatsuitdrukking van de spreker, de gebaren, dat alles gaat verloren als een tekst wordt opgeschreven.

Maar wij leven een aantal eeuwen later, wij zullen het met de geschreven tekst moeten doen. Dat betekent per definitie dat elke interpretatie of elke toelichting in het beste geval een goed bedoelde poging is om die tekst te verstaan. Zo is dit boek dan ook bedoeld.

De Koran is volgens de traditie een verzameling van soera's, hoofdstukken. Deze soera's zijn aan Mohammed geopenbaard in een tijdsbestek van 22 jaar, van 610-632. Daarbinnen kan ook nog een datering worden overwogen, maar dan neemt de onzekerheid al snel toe. Gebruikelijk is om de soera's te verdelen in twee groepen: een aantal is geopenbaard in de tijd dat Mohammed in Mekka verbleef, van 610-622 en een ander aantal stamt uit de tijd dat Mohammed in Medina was, van 622-632. Bij elke soera geef ik aan in welke periode die soera meestal wordt gedateerd. Maar niet altijd is zeker tot welke periode een bepaalde soera behoort. Soms ook wordt voorgesteld om voor sommige verzen een uitzondering te maken en die vroeger of later te dateren dan de rest van de desbetreffende soera. Aan die problemen ga ik meestal voorbij omdat die in het kader van dit boek minder van belang zijn.

Voor sommige soera's worden verschillende namen gebruikt. Ik heb steeds de meest gebruikelijke naam gekozen zonder daarmee een andere naam te willen afwijzen.

De soera's staan niet in een chronologische volgorde, evenmin als trouwens de profeten in het Oude Testament en de brieven van Paulus in het Nieuwe Testament. Maar met uitzondering van soera 1, de openingssoera zijn de hoofdstukken min of meer geordend naar grootte, de langste, soera 2, staat vooraan en de korte soera's staan achteraan; ook de profeten en de brieven van Paulus zijn globaal genomen op lengte geordend. Voor de soera's 8 en 9 die beide relatief kort zijn, zie bij soera 9 en zie ook de paragraaf over het 'bismillah'.

De soera's zijn volgens de orthodoxe islamitische opvatting allemaal door God aan Mohammed geopenbaard. Dat betekent dat ten diepste God zelf in elk vers de woordvoerder is. Maar de opvatting dat de Koran door God aan Mohammed is geopenbaard sluit natuurlijk niet uit dat Mohammed eerder al allerlei informatie over jodendom en christendom had gekregen. In die openbaringen van God worden allerlei mensen zoals Abraham, Mozes, Jezus en ook Mohammed zelf, aan het woord gelaten. De mening dat God de Koran aan Mohammed heeft geopenbaard is een geloofsstandpunt en dat staat natuurlijk niet ter discussie. Ieder is vrij om te geloven wat hij of zij zelf wil. Ik probeer de tekst te begrijpen als een document dat in de zevende eeuw vorm heeft gekregen in de Arabische wereld. In overeenstemming met het spraakgebruik in het Nederlandse taalgebied schrijf ik dan ook gewoon dat de desbetreffende personen iets zeggen of vertellen. Ik doe daarmee geen uitspraak over de vraag of de Koran al dan niet het geopenbaarde woord van God is. Die vraag ligt buiten de doelstelling van dit boek.

§2 Biografische schets van het leven van Mohammed

Mohammed werd volgens de traditie in Mekka geboren in het jaar 570, het zogenaamde jaar van de olifant; zie daarvoor bij soera 105. Mekka ligt ongeveer in het midden van het Arabisch schiereiland, relatief dicht bij de westkust. Het was een bedevaartscentrum. Uit een groot gebied eromheen kwamen mensen met hun offergaven naar het heilige bedehuis, de Ka'ba, met de vermaarde zwarte steen. Er leefden in dat immense gebied allerlei stammen die slechts met grote moeite een inkomen konden genereren. Vaak werden karavanen overvallen en zeker eenzame reizigers waren hun leven niet zeker. Ook was er wedijver tussen de Arabische stammen onderling. Iedereen moest vechten voor zijn levensonderhoud.

Mohammed behoorde weliswaar tot de Qoerayshieten, een machtige stam, maar hij was lid van een verarmde tak. Zijn ouders overleden op jonge leeftijd en Mohammed heeft nogal wat gezwalkt van het ene familielid naar het andere. Hij heeft zeker niet een fijne jeugd gehad en zal zich ook als kind zelden veilig hebben gevoeld. Toen hij oud genoeg was, moest hij werken voor de kost. Hij verhuurde zich om in opdracht van anderen karavanen uit te rusten, handelswaar mee te nemen en die elders te verkopen en andere spullen in te kopen, bestemd voor de markt in Mekka of voor doorvoer naar weer andere gebieden. Mohammed kwijt zich goed van zijn taak en een rijke zakenvrouw, een weduwe, Khadija is haar naam, vraagt hem om voor haar te komen werken. In 595 vraagt zij de vijftien jaar jongere Mohammed ten huwelijk. Al snel komt zij erachter dat Mohammed geïnteresseerd is in religie, dat hij zich af en toe wil terugtrekken in de eenzaamheid om te mediteren. Het lijkt alsof het werken wat naar de marge verschuift. Religie neemt een steeds groter plaats in zijn leven in. Maar het duurt tot 610 voordat Mohammed thuiskomt met de mededeling dat hij een boodschap van God heeft ontvangen. Na ampel beraad neemt Khadija zijn woorden serieus. Ook enkele anderen willen die boodschap van God horen, de kring wordt langzamerhand groter, maar dan ontstaat er ook verzet. De boodschap van de ene God, de God van Abraham, en de oproep om naastenliefde te betrachten, ook als je niets terug te verwachten hebt, is voor velen een bron van ergernis. Het verzet groeit, maar zolang als Khadija leeft, is haar positie voldoende garantie voor zijn veiligheid. Khadija overlijdt echter in 619 en dan duurt het nog maar drie jaar voordat Mohammed moet vluchten om het vege lijf te redden. In 622 ontsnapt Mohammed naar Medina. Volgelingen van hem waren al eerder vertrokken, zowel naar Medina als naar Abessinië. Later waren ook zijn volgelingen die in Abessinië een toevlucht gezocht hadden naar Medina gegaan en Mohammed kon in Medina rekenen op een hartelijke ontvangst.

In de jaren daarna vindt er een aantal gevechten plaats met wisselend succes. Maar in 628 weet Mohammed zonder strijd een verdrag te sluiten met de Mekkanen waardoor hij het volgende jaar, in 629, Mekka weer mag binnengaan. Langzaam maar zeker is het aantal volgelingen van Mohammed zo groot geworden dat een veldslag voor de Mekkanen niet meer aantrekkelijk is. In 630 geeft Mekka zich gewonnen. De afgodsbeelden verdwijnen uit het heilige bedehuis. Alleen de God van Abraham zal er nog vereerd worden.

Mohammed heeft van die overwinning slechts korte tijd kunnen genieten. Reeds in 632 overlijdt hij, 62 jaar oud. Dat betekent dat wij volgens de traditie in de Koran de verzameling teksten hebben die in een tijd van slechts 22 jaar aan Mohammed is geopenbaard. Vergeleken met het Oude Testament, een verzameling geschriften uit een periode van ongeveer duizend jaar, en het Nieuwe Testament, geschreven in ongeveer een eeuw, is er in de Koran dus sprake van een momentopname. De politieke situatie veranderde in die tijd nauwelijks. En ook van een ontwikkeling in het 'theologisch denken' is in die 22 jaar nauwelijks sprake.

§3 Bismillah

Het woord 'bismillah' betekent 'in de naam van God'. Het is de aanduiding van de formule waarmee alle soera's behalve soera 9 beginnen, de formule 'in de naam van God, de barmhartige, de genadevolle'. Dit bismillah wordt door moslims heel veel gebruikt, ook als formule die voorafgaat aan lezingen uit het midden of het einde van een soera of ook aan het begin van een toespraak. De woorden die ik vertaald heb met 'de barmhartige, de genadevolle' komen van dezelfde Arabische wortel en zijn lastig van elkaar te onderscheiden in de vertaling. Als men verschillende Nederlandse vertalingen naast elkaar legt, ziet men daar dezelfde woorden van plaats wisselen. Waar de ene vertaling voor het eerste woord 'barmhartige' heeft, wordt in een andere vertaling juist het tweede woord met 'barmhartige' weergegeven. Andere vertalingen die gebruikt worden, zijn bijvoorbeeld 'erbarmert', 'weldadige', 'genadige'. Duidelijk is in alle vertalingen dat met deze woorden grote nadruk wordt gelegd op Gods barmhartigheid. Deze woorden fungeren vaak als de bepalende factor voor elke uitleg van de Koran. Hoe men sommige, vaak inhoudelijk lastige teksten ook wil verklaren, men moet zich altijd realiseren dat het bismillah aangeeft dat Gods handelen bepaald wordt door Zijn barmhartigheid.

De afwezigheid van het bismillah in soera 9 heeft niets te maken met de inhoud van die soera. Meestal wordt die afwezigheid verklaard door erop te wijzen dat soera 8 relatief kort is en dat soera 8 en 9 oorspronkelijk wellicht bij elkaar hebben gehoord.

§4 Geheimzinnige beginletters

In een aantal soera's, 29 totaal, volgen op het bismillah in het eerste vers een of meer letters; zie bijvoorbeeld soera 2 en soera 3. Soera 40-46 beginnen allemaal met de letters 'ha mim'. In soera 42 worden die beide letters in het tweede vers gevolgd door de letters 'ayn, sin, qaf'. In sommige soera's, zoals soera 50, begint het eerste vers met één letter. Er is in dit gebruik van letters geen systeem te ontdekken, of, beter gezegd, tot nu toe is er geen systeem in ontdekt. Het is al evenmin duidelijk wat de relatie is tussen de desbetreffende soera's en de daar voorkomende letter(s). En een betekenis is nog moeilijker te geven. Vaak worden die letters gezien als een afkorting voor een bepaald woord. Maar een min of meer algemeen aanvaarde verklaring kan niet worden gegeven. Om die reden volsta ik ermee de desbetreffende letters wel steeds weer te geven, maar er verder geen (poging tot) verklaring aan toe te voegen. Opgemerkt moet nog worden dat drie soera's zelfs hun naam ontleend hebben aan de letters die in het eerste vers genoemd zijn; zie de soera's 20, 36, 41. De naam van de soera's 38 en 50 is in beide gevallen slechts één letter. Het is onduidelijk hoe die namen van die vijf soera's geduid moeten worden.

§5 Korte bibliografie

Hieronder noem ik met name die boeken die voor de geïnteresseerde lezer van belang kunnen zijn om zich verder te verdiepen in de islamitische traditie. Van de grote wetenschappelijke werken noem ik het woordenboek van Lane en de uitvoerige commentaar van Khoury. Ook noem ik enkele werken die van belang zijn om oudere verhalen waarnaar Mohammed verwijst terug te kunnen vinden. Veel verhalen stammen uit de Bijbel. Er zijn talloze Bijbelvertalingen in het Nederlands. Ik gebruik meestal de Willibrordvertaling, uitgegeven in 2003 door de Katholieke Bijbelstichting te 's-Hertogenbosch.

- Abdel Haleem, M.A.S., *The Qur'an*, Oxford: University Press, 2004.
- Azaies, M., Nieuwe perspectieven op Koranonderzoek, *Tijdschrift voor theologie* 55 (2015), 270-293.
- Derie, P., *Wat de Koran echt zegt (en niet zegt)*, Antwerpen: Davidsfonds, 2016.
- Diagne, S.B., *Filosoferen in de islam?*, Nijmegen: Vantilt, 2016.
- Ginzberg, L., *The Legends of the Jews*, 1-7, Philadelphia, The Jewish Publication Society of America, 1937-1938.

- Hennecke, E., Schneemelcher, W., *Neutestamentliche Apokryphen I*, Tübingen: Mohr, 6. Auflage 1990.
- Hennecke, E., Schneemelcher, W., *Neutestamentliche Apokryphen II*, Tübingen: Mohr, 5. Auflage 1989.
- Hidir, Ö., Okumuş, F., Hoek, K.M., *De Levende Koran*, Rotterdam: IUR Press, 2014.
- Hulspas, M., *Mohammed en het ontstaan van de islam*, Amsterdam: Atheneum-Polak & Van Gennep, 3^e druk 2015.
- Hulspas, M., *Wie is er bang voor Mohammed?* Amsterdam: Atheneum-Polak & Van Gennep, 2016.
- Houry, A.T., *Der Koran. Arabisch-Deutsch. Übersetzung und wissenschaftlicher Kommentar*, 1-12, Gütersloh, Gütersloher Verlaghaus, 1990-2001.
- Lane, E.W., *Arabic-English Lexicon*, [1863-1993] New York: Ungar, I-VIII, 1955-1956.
- Leemhuis, F., *De koran*, Houten: Unieboek, 13e druk 2007.
- Leezenberg, M., *Islamitische filosofie. Een geschiedenis*, Amsterdam: Bulaaq, 2e druk 2008.
- Mc Auliffe, J.D. (ed.), *Encyclopaedia of the Qur'an*, Leiden: Brill, I-VI, 2001-2006.
- Mulder, E., Milo, T., *De omstreden bronnen van de islam*, Zoetermeer: Meinema, 2009.
- Paret, R., *Der Koran. Übersetzung*, Stuttgart: Kohlhammer, 10. Auflage 2007.
- Paret, R., *Der Koran. Kommentar und Konkordanz*, Stuttgart: Kohlhammer, 6. Auflage 2001.
- Penrice, J., *Dictionary and Glossary of the Koran*, [1873] New Edition London: Curzon Press, 1971.
- Raven, W., *Ibn Ishaq Het leven van Mohammed. De vroegste Arabische verhalen over de profeet*, Amsterdam: Bulaaq, 2000.
- Reynolds, G.C., *The Qur'an and Its Biblical Subtext*, London: Routledge, 2012.
- Roggema, B., Poorthuis, M., Valkenberg, R. (eds.), *The three rings, Textual studies in the historical dialogue of Judaism, Christianity and Islam*, Publications of the Thomas Instituut te Utrecht, New Series, Volume XI, Leuven: Peeters, 2005.
- Speelman, G., Steenbrink, K., *Een kleine Koran*, Gorinchem: Narratio, 2011.
- Speyer, H., *Die biblischen Erzählungen im Qoran*, Hildesheim: Olms, 2. Unveränderte Auflage, 1961.
- Steenbrink, K., *De korte hoofdstukken van de Koran*, Zoetermeer: Meinema, 2002.

- Steenbrink, K., *De Jezusverzen in de Koran*, Zoetermeer: Meinema, 2006.
- Thyen, J.-D., *Bibel und Koran*, Köln: Böhlau, 3. Auflage 2000.
- Wehr, H., Cowan, J.M., *A Dictionary of Modern Written Arabic*, Urbana Il.: Spoken Language Services, 4th Edition 1994.
- Wessels, A., *De Koran verstaan*, Kampen: Kok, 4e druk 2000.

Op de website corpuscoranicum.de vindt men de Arabische tekst, een Duitse vertaling en ook wordt er melding gemaakt van allerlei varianten.

● SOERA 1

De opening

Deze eerste soera wordt gedateerd in de Mekkaanse periode van Mohammed, dus tussen 610 en 622. Met de plaatsing van deze soera aan het begin van de Koran wordt als het ware de toon gezet voor heel de Koran. Het zogenaamde 'bismillah', de zinsnede die boven deze soera, en die behalve in soera 9, boven alle soera's staat, onderstreept dat. Het gebeurt allemaal onder de paraplu van Gods barmhartige bescherming; zie voor het bismillah ook de Inleiding §2.

In de verzen 1-3 wordt over God gesproken. Vanaf vers 4 wordt God rechtstreeks aangesproken. Zo'n overgang van de derde naar de tweede persoon komt veel vaker voor in de Koran. Ook wordt wel overgegaan van de derde naar de eerste persoon of omgekeerd.

In deze openingssoera wordt God geprezen, en degenen die de woorden van soera 1 uitspreken geven daarmee aan dat zij op de goede weg, de weg van God willen gaan. De weg van degenen op wie God verbolgen is, is een dwaalweg. Op die weg wil de gelovige niet gaan. In soera 15:87 wordt wellicht op deze openingssoera gedoeld.

● SOERA 2

De koe

Deze soera, de langste in de Koran, dateert uit de periode dat Mohammed in Medina verbleef, dus de tijd vanaf 622. Wellicht moeten we denken aan een ontstaanstijd van enkele jaren voor deze zeer lange tekst. De naam van deze soera is ontleend aan vers 67 waar het verhaal over een koe begint.

Allerlei onderwerpen komen in deze lange soera ter sprake. In vers 136 wordt Mohammed nadrukkelijk gevraagd uit te spreken dat hij gelooft in wat aan Abraham, Ismaël, Isaak en Jakob is geopenbaard en ook in wat Mozes en Jezus hebben ontvangen. In zulke uitspraken is duidelijk dat Mohammed zijn boodschap in het verlengde ziet van de joodse en de christelijke tradities.

¹ Voor deze letters, zie de Inleiding §3. De soera's 2, 3, 29, 30 en 31 beginnen met dezelfde letters.

2 Het aanwijzend voornaamwoord 'dit' duidt hier tenminste op deze soera, maar wellicht worden er alle soera's mee bedoeld die op dat moment geopenbaard waren.

3 Hier worden twee van de vijf zuilen of fundamenten van de islam genoemd: het geloof en het gebed. In de laatste woorden wordt het geven van aalmoezen (een derde zuil) geïmpliceerd. De andere twee zuilen, die hier niet genoemd worden, zijn: het vasten in de maand Ramadan en het maken van de pelgrimstocht naar Mekka. Overigens dateert de formulering 'de vijf zuilen' uit later tijd. Inhoudelijk komen die verschillende elementen wel in de Koran voor.

4 In dit vers wordt, zoals veel vaker, ook naar uitspraken verwezen die eerder al geopenbaard zijn. Mohammed doelt daarmee op de joodse en de christelijke traditie.

7 Deze uitspraak en ook andere vergelijkbare teksten herinneren aan teksten uit het Oude Testament als Exodus 7:3; 9:12 waar gezegd wordt dat God het hart van Faraon van Egypte verstokt. Het is moeilijk om precies vast te stellen hoe in zulke teksten de eigen verantwoordelijkheid van de mens en het ingrijpen van God zich tot elkaar verhouden. De bedoeling zal toch wel zijn dat het ongeloof van de mens leidt tot de verstoorde relatie met God; zie ook vers 6.

8-14 In deze verzen wordt het gedrag van mensen beschreven die voorgeven te geloven, maar die diep in hun hart afwijzend staan tegenover het geloof.

15 Vergelijk ook in vers 10 de uitspraak 'God heeft hun ziekte nog erger gemaakt'.

16 Bedoeld wordt, hier en elders, dat deze mensen de goede leiding van God veronachtzamen en in plaats daarvan kiezen voor een gemakkelijk leven hier op aarde, een leven dat geen echte waarde heeft. De terminologie uit het zakenleven laat iets zien van de wereld waarin Mohammed leefde.

17-20 In deze verzen worden voorbeelden gegeven van de aanhoudende verkeerde beslissingen van deze mensen.

21-22 De mens wordt hier opgeroepen om alleen God te dienen, God die alles geschapen heeft en die voorziet in de levensbehoeften van de mens.

23-24 In deze verzen worden de mensen aangesproken die Mohammeds verkondiging van de boodschap van God horen voorlezen. De onmacht van de mens om zo'n soera als deze naar voren te brengen wordt gezien als een teken van de herkomst van God van deze soera.

25 Hier staan 'geloven' en 'goede werken doen' naast elkaar. Vergelijk Galaten 2:16; 3:6-12; Jakobus 2:14-24. Er wordt ook gesproken over tuinen als beeld voor het paradijs waar, anders dan op het Arabisch schiereiland, altijd voldoende water zal zijn.

Register van bijbelteksten

GENESIS

1 • 25:59; 32:7; 51:47-51; 54:49-50

1:14 • 17:12

1:31 • 32:7

2-5 • 3:33

2:7 • 4:1; 23:12-16; 32:9

2:8-14 • 9:72

2:15-17 • 2:34-39

2:21-22 • 4:1; 7:189

3 • 7:20-22

3:1-19 • 2:34-39

3:1-7 • 20:121

3:4.5 • 7:19

3:15 • 7:24; 20:122-123

3:23-24 • 20:122-123

4:1-16 • 5:27-30

4:10 • 5:32

4:22 • 57:25

4:24 • 9:80

5:21-24 • 19:56

5:24 • 19:573:15

6:1-4 • 4

6-8 • 7:59-64; 53:38-55; 54:9-17

6-9 • 3:33; 23:23; 71:1

6:14-16 • 11:37

6:18-19 • 11:40

7-8 • 17:3

7:2 • 11:40

8:4 • 11:44

8:18 • 66:10

9:28-29 • 29:14-15

10:2 • 18:94

11 • 16:103

11:1-19 • 30:22

11:31 • 6:74; 21:71

12-15 • 3:33

12:4 • 29:26

15:2 • 6:74

15:9-10 • 2:260

16:15 • 14:39

18 • 11:69; 15:51

18:8 • 11:70; 11:71-73

18:9-10 • 11:70

18:10-14 • 11:71-73; 15:10-14

18:22-33 • 11:74

19 • 69:9

19:1-29 • 54:33-40

19:1-26 • 7:80-84

19:4-8 • 11:78

19:5 • 15:67

19:8 • 11:78

19:11-26 • 15:67

19:12-13 • 11:81

19:23-26 • 11:82-83

19:24 • 7:80-84; 25:40; 26:173

21:2 • 14:39

21:9-10 • 19:54-55

21:19 • 38:42

Register

Van de woorden en namen die met een * gemarkeerd zijn, is omwille van de bruikbaarheid slechts een selectie van de vindplaatsen opgenomen.

- Aad* 7:65-72; 11:50; 25:38-39; 26:123.128.129.132.136-138.139-140; 29:38; 40:30-35; 41:15-16; 46:21.24.25; 50:12-14; 54:18-22; 69:4-7; 89:6-8
 aalmoes/aalmoezen 2:3; 9:58-60; 58:12-13
 a(a)p(en) 2:65; 4:47; 5:60
 aardbeving 7:73-79.155-156.171; 11:65.-67; 69:4-7
 Aäron* 3:33; 7:117.127.142.150; 10:76.87.88-89; 19:53; 20:29-34.42-43.45-46.49.67-69.89-91.92-93.94; 28:34; 33:7; 37:114-122; 40:23-24; 61:5
 Abel 5:27-30.31.32
 Abraham* 2:129.131.135.258.260; 3:65.66-67.84.95.96; 4:125.163; 6:74.75-79.81-82.84.161; 11:69.70.74.76; 14:35-36.37; 15:51.52.53-54.57; 16:120; 19:41.42.46.47-48.49-50; 21:51.52.54.58.59.60-61.62-63.64.69-70; 22:78; 26:69.70-76.77-89; 29:16.24.25.26.27.31.32; 34:52; 37:83-87.88-90.91-93.94-96.102.103-105; 43:26-27.28; 51:24-37; 53:36-37; 57:26; 60:4; 87:18-19; 98:5
 Abu Bakr 9:40
 acht (telwoord) 28:29; 40:7; 69:4-7.13-18
 Adam* 2:31-33; 4:171; 5:31; 7:19.23; 20:115.116.117.122-123
 afgod(en)* 4:60; 6:22.81-82.108.136; 10:18.28-29.66; 16:20-21.27.56.72.76.86-87; 17:56-57; 19:81-82; 21:52.62-63.64; 22:73; 25:17-18.19; 26:70-76.94-95; 28:62-64; 29:17; 31:11; 34:22; 35:13-14; 39:29
 afgodendienaar(s)* 9:1-2.3.6.28; 10:66; 22:17; 28:75; 30:42; 39:3.15; 98:6
 afgodendienst* 5:103; 7:65-72; 19:81-82; 24:3
 afgoderij 18:42; 20:85; 37:88-90
 afgodsbeeld(en) 2:171; 12:77; 21:58
 Ahmad 61:6
 Alexander de Grote 18:60.83.86.87-88.89-90.92-93.94.95-96
 Antiochië 36:13
 Arabieren 4:57; 6:156.157; 16:57; 17:40; 20:102; 30:3-5; 31:6; 33:20; 43:16.17; 62:3
 Arabisch (de taal) 3:134; 7:2-3; 10:10; 12:2; 13:37; 14:4; 16:103.111; 19:97; 39:28; 42:7; 43:2-3; 44:58; 46:12; 50:24-26.45; 76:22; 77:1-6; 81:1-14; 91:1-7
 Arafat 2:198; 89:1-5
 Ararat 11:44
 ark 2:248; 48:4